NEDERLANDSCHE STEMMEN
OVER
GODSDIENST, STAAT-, GESCHIED- EN LETTERKUNDE.

Gelijk er geschreven is: Ik hebbe geloofd, daarom heb ik gesproken, zoo gelooven wij ook, daarom spreken wij ook.
2 COR. IV: 13.

IETS OVER HET JONGSTE GESCHRIFT VAN DEN ABT DE LAMENNAIS.

De Fransche Abt de Lamennais is een Schrijver door meer dan eenen krachtigen uitval tegen den heerschenden Revolutiegeest, vóór het tijdvak dat zich met de omwendingen van 1830 opende, bekend en beroemd. Vurige hater en bestrijder van het philosophisch ongeloof en de bandeloosheid der Eeuw, gebruikte hij langen tijd geene andere wapenen tegen dezer zich steeds meer en meer uitbreidende heerschappij, dan die hij meende te vinden in een uitgeleefd Ultramontanismus. Tegenover den liberalen afgod dreef hij dan alzoo de begrippen der Roomsche kerk in alle vragen van Godsdienst en Staatkunde op eene wijze, die noch geestelijke noch wereldlijke machten in onze dagen voor hunne belangen oorbaar achtten. Van daar, dat, terwijl zijn middeleeuwsch ideaal (de Opperheerschappij van den Paus, en de ondergeschiktheid aller wereldsche Mogendheden aan dien Kerkvoogd als Stedehouder van Christus) hem in de oogen der heerschende verlichting tot een voorwerp van haat en versmading deed zijn, deze zijn zelfde ijver hem ook van Regeeringswege vervolgingen op den hals haalde, reeds onder den oudsten tak der Bourbons. En toch, konden zelfs zijne vijanden en bespotters geene achting en bewondering ontzeggen aan den man, die met zoo gloeiende kleuren den toestand der vermdorvene maatschappij had durven afschilderen, en beschuldiging inbrengen tegen het algeweld van het zoogenaamde Liberalismus onzer eeuw.

Doch met de jongste omkeering van zaken, die in zoo vele opzichten in Frankrijk en Europa de vreemdste verschijnselen ten gevolge had, greep er ook in de denk- en schrijfwijze van Lamennais eene verandering plaats, die zijnen voormaligen vrienden en tegenstanders even onverklaarbaar voorkwam, en evenwel, van naderbij en menschkundig onderzocht, wellicht meer *consequentie* inheeft, dan het gedrag van menig revolutiedrijver, thands een geweldhebber geworden van het *juiste midden*. Men zag op eens den onverschrokken verdediger van het goddelijk recht der koningen naar Pauselijk Staatsrecht, optreden als voorstander der volksoppermacht, en van eene Unie tusschen Catholicismus en Liberalismus, welke hoe ook door het voorbeeld van België geschandvlekt, bij eenen man als onze Abt, niet zoo zeer het uitwerksel van baatzuchtige, bloot stoflijke berekeningen, als wel de inval van een dwalend doch geenszins verachtelijk vernuft kon worden geacht. Van toen aan was het zijn geliefkoosd denkbeeld de zaak der door geene Vorsten meer naar behooren gehandhaafde Kerk en Godsdienst aan den nieuwen Souverein, het Volk, op te dragen. Doch daartoe de Roomsche priesterschap te bewegen, was een hachelijk plan, dat, als te voorzien was, weinig aanmoediging vond, allerminst bij den Pauselijken stoel. Nu zet hij, hierdoor zelve van zijne bijgeloovige ingenomenheid met Pausdom en Priesterschap eenigzins afgebracht, den loop zijner eenmaal opgevatte gedachten voort. Een der kenmerkendste uitwerkselen hiervan is het onlangs in het licht verschenen boeksken, met welks beschouwing wij ons hier kortelijk gaan bezig houden, 's mans op dit oogenblik zoo veel gerucht makende *Woorden van een' geloovige* (*Paroles d'un Croyant*).

Dit bundeltje, dan nu, bestaande uit een veertigtal fragmenten of uitboezemingen over onderwerpen van Godsdienst, volksgeluk, staatkunde, bevat een wonderlijk mengsel van algemeen Christelijk geloof en Catholijk bijgeloof, revolutionnaire wanbegrippen en op Bijbelwaarheid gegronde inzichten en waarschuwingen. Zoo door stijl als door inhoud is het ten hoogsten geschikt om

opzien te verwekken, en indruk te maken, maar vooral ook om bij zijne vroegere Catholijke vrienden zoowel als bij alle voorſtanders der *gevestigde* revolutie-regering, de kreet van verontwaardiging te doen opgaan. Doch terwijl partijzucht van meer dan ééne zijde aan haar oogenblikkelijke drift tegen het geſchrift van den Abt tracht lucht te geven, zij het ons hier geoorloofd, een bedaarder, een onpartijdiger, een hooger ſtandpunt tot verklaring van dit godsdienstig en letterkundig verſchijnſel te zoeken. De opſteller van dit artikel heeft zijn gevoelen over het zonderlinge boek van den zonderlingen ſchrijver nagenoeg volkomen voor oogen in het volgende oordeel, door een Hervormden Leeraar van grooten naam in dit Koninkrijk geuit: » Hebt gij reeds kennis (vraagt hij eenen vriend,) » aan het jongſte werk van den Abt de Lamennais, reeds » bekend door verſcheiden werken, door zijn dagblad » *l'Avenir*, dat opgehouden heeft ter zelfder tijde, dat hij » eerst eene voorwaardelijke, en later eene volſtrekte on» derwerping aan den Paus geteekend, en daardoor zich » met Z. H. verzoend heeft, doch dat ſchijnt niet oprecht » geweest te zijn, of ſlechts voor een tijd, want in zijn jongſte » werk *Les paroles d'un Croyant* komen dezelfde ſtellingen » voor, als waardoor hij zich de ongenade van den Paus » *cum suis* heeft op den hals gehaald. In de *Paroles* is een » mengſel van onkruid en tarwe. Ik kan hem zijn repu» blicanisme nog al vergeven, daar hij den ſleutel mist om » de tegenwoordige staatkundige wereld recht te beoor» deelen. Zoo lang men de regeeringen die beſtaan, on» partijdig beoordeelende, en zoo veel Antichristendom » bij de besten opmerkende, niet (*met eenige beſtemdheid*, zouden wij hier tusſchen voegen) aan het duizendjarige » rijk (*) gelooft, dan is het begrijpelijk, dat men zich aan » herſenſchimmen vergaapt, als Republiek, vrijheid, ge» lijkheid van goederen, ongeacht zoo veel ondervinding » in onzen leeſtijd. Intusſchen is de onrust van den men» ſchelijken geest toch opmerklijk; wanneer zulke mannen » zich losrukken van dien ſtoel, die Europa eens zoo opper» machtig regeerde, dan behooren wij dit als teekenen des » tijds te beſchouwen, waarop te letten valt ter beoordee» ling van de waarſchijnlijke nadering van die toekomst, » waarvan wij zoovele en zoo heerlijke beloften hebben." Hetgeen wij voornemens zijn over het geſchrift van den Abt aan te merken, is voor het meest niet anders dan de ontwikkeling dezer denkbeelden.

Het eerſte dat de aandacht hier trekken mag, is de ſtijl en toon, waarvan zich de met roem bekende Franſche Schrijver in deze zijne Brokſtukken bedient. Tot een proef (te gelijk ook van eenige hoofddenkbeelden) diene de volgende aanhaling, uit twee, naar ons oordeel, zijner best geſchrevene afdeelingen (XXIII en XXV).

» Al wat in de wereld gebeurt, heeft zijn teeken, dat » het voorafgaat. Als de zon zal opgaan, dan kleurt de » horizont zich met duizend verwen, en het Oosten ſchijnt » gantsch en al in vlam. Als de ſtorm nadert, dan hoort » men op den oever een dof geſuis, en de golven bewegen » zich als van zelve. Die ontelbare onderſcheidene denk» beelden die zich kruisſen en mengen aan den horizont » der verſtandelijke wereld zijn het teeken van den opgang » van de *Zon der wetenſchappen*. Dat verward gemurmel, » die inwendige beweging der zich beroerende volken zijn » het voorteeken van den ſtorm, die over de ſidderende » natiën gaat uitbreken. Houdt u bereid; want de tijden » naderen. Te dien dage zullen er groote verſchrikkingen » zijn, zoo als zij niet vernomen zijn zedert de dagen des » zondvloeds. De koningen zullen brullen op hunne troo» nen, en hunne door de winden weggerukte kroonen met » beide handen trachten vast te houden, maar met dezelve » te zamen worden weggevaagd. De rijken en machtigen » zullen naakt uit hunne paleizen vlieden om onder de » puinhoopen begraven te worden. Men zal hen zien, dwa» lende op de wegen, vragende den voorbijganger om eeni» ge windſelen tot bedekking hunner naaktheid, om een » ſtuksken brood, om hunnen honger te ſtillen, en ik weet » niet, of zij het verkrijgen zullen. En als *de Zon der we*» *tenſchappen* zal opgaan, dan zullen de geleerden in » hunne geleerdheid verward worden, en deze zal hun toe» ſchijnen als een kleine zwarte punt. En in plaats van » dit halve licht, dat wij *dag* noemen, zal een levendig en » zuiver licht van boven afſtralen, als een weerſchijn van » het aangezicht van God. Dan zullen de menſchen elkan» der bij dat licht aanſchouwen, en zeggen: wij kenden el» kander niet, wij wisten niet, wat de mensch is: thands we» ten wij het. En dan zal een iegelijk zich in zijnen broe» der beminnen, en zich gelukkig achten hem te dienen; » en daar zullen geene kleinen en geene grooten zijn van » wege de liefde, die alles gelijk maakt, en alle geſlachten » zullen één geſlacht zijn, en alle de natiën ééne natie. » Dit is de zin dier geheimnisvolle woorden, die de blinde » Joden aan het kruis van Christus hechtten. — Hetgeen » uwe oogen zien, hetgeen uwe handen tasten, het zijn » ſlechts ſchaduwen! en de klank die uwe ooren treft is » ſlechts de doffe echo van eene verborgene ſtem in het » binnenſte, die daar bidt, en aanbidt, en zucht uit de » diepten der ſchepping. Al het ſchepſel zucht, alle ſchep» ſel is in barensnood (*), om geboren te worden tot het » ware leven, van de duisternis tot het licht, van de we» reld der verſchijnſelen, tot die der wezenlijkheden. Deze » Zon, zoo ſchitterend, zoo ſchoon, is ſlechts het kleed, » het afbeeldſel van de waarachtige Zon, die zielen ver» licht en verwarmt. Deze aarde, zoo rijk, zoo groenende, » is toch nog ſlechts de doodzweetdoek der natuur, want » de natuur met den mensch vervallen, ligt met hem in » het graf; met hem zal zij weder opſtaan."

Men erkent ten duidelijkſte hier en elders in dat geſchrift den invloed van den romantiſchen geest der letterkunde van onze dagen, die van de woeling der eeuw, ja! maar ook tevens den invloed van Bijbellezing, hoe ook nog overneveld. Dit laatſte element vooral mag door den

(*) Het spreekt van zelve dat de WelEerw. Briefſchrijver dien wij hier aanhalen, evenmin als wij zelve, *een duizendjarig* rijk naar de verbasterde begrippen van lateren tijd bedoelt, maar daarentegen dat heilig en gezegend algemeen vrederijk op aarde, onder de onmiddelijke heerschappij van Koning Jezus, door Profeten, Apostelen, mitsgaders de vroegste Christenheid geloofd en voorzegd.

(*) Verg. Rom. VIII.

welmeenenden Protestantſchen Christen, den Christelijk Hervormden beoordeelaar niet onverſchillig voorbijgezien worden. De hevige ultramontaanſche Priester heeft zich dan nu van de onfeilbare beſlisſchingen zijner Kerk begonnen af te wenden tot het Boek der Boeken! en hij is de eenige niet in zijn kerkgenootſchap die tot eene keuze tusſchen die beiden, zonder het nog zelve te bemerken, gedreven wordt. Men moge het dan afkeuren en betreuren, dat zoo dikwijls heilige en volheerlijke Bijbeltaal en toon misbruikt worde door onzen vreemdſoortigen Schrijver tot belichaming van menig revolutionnair of buitenſporig denkbeeld; daarover mag en moet men zich toch verheugen, dat (het blijkt ook van elders!) Gods woord in de Roomſche Kerk, bij name in Duitschland, Frankrijk, wellicht ook Spanje en zelfs Italië, onder al het toenemend bederf en verval, door velen gezocht en gelezen wordt. Over en met dat woord toch is de belofte (Jez. LV. v. 10 en 11). Dat woord *hebbe ſlechts zijnen loop*, en gantsch andere uitkomſten, dan de Liberaal, de Catholijk, of zelfs de bloot ontkennende Protestant zich voorſtelt, zijn op handen. De Christen geve acht in alles op hetgene rondom hem plaats heeft, *op de teekenen des tijds*.

Wat voorts den inhoud zelven en de denkbeelden van het geſchrift betreft, zekerlijk! zijn de Nederlandſche Stemmen wel verre, deszelfs onmiddelijke beduidenis en ſtrekking goed te keuren, voor te ſpreken, of zelfs te vergoêlijken; doch uit hooger ſtandpunt beſchouwd, is veel daarin voor eene oplosſing vatbaar, voor Lamennais hevige voor- en tegenſtanders, voor hem zelven wellicht, nog geheel verborgen. Als hij b. v. de hulde weleer door hem toegekend aan Vorſten, die hij als de geroepene handhavers van het Christendom (altijd bij hem in den vorm der Pausſelijke Kerk) beſchouwde, thans op het volk, de menigte, overbrengt, als hij op *zijne* wijze, dat is toch nog ſteeds uit een geheel anderen toon, en op geheel andere beginſels dan de eeuw-philoſophie, *vrijheid, broederſchap, gelijkheid* uitgalmt; dan wenſchen wij bij onze billijke verwerping zoo van het Catholijke vooroordeel, als van den liberalen zuurdeesſem, vooral toch ook af- en uit te zonderen die bij hem doorſtralende zucht naar een inniger beginſel, die verborgen hoop op een hoogere ontwikkeling, waartoe zoowel de gebeurtenisſen van den dag, als het onwrikbare getuigenis van Gods woord zijne verwachting richten. Hij gevoelt het, alleen door eene vernieuwing van Godswege en in Christus kunnen de volken der wereld herſteld, gered worden. Doch beſtemder begrippen daaromtrent ontbreken hem nog.

Scherp en hevig vaart onze thands liberaal geworden Abt tegen de rijken en gegoeden uit; en men mag niet ontkennen dat hij, dit doende op zoodanige wijze en toon en op zoodanig een tijdgewricht, aanleiding genoeg heeft gegeven, om hem te beschuldigen van onvoorzichtige opruijing tot dien oorlog der armen tegen de rijken, die op meer dan eene plaats de maatschappijen op dit oogenblik bedreigt. Wij hebben vroeger over dit punt ons gevoelen gezegd (*). Doch prediken wij den armen de naauwstgezette gehoorzaamheid aan de machten, en aan de beſtaande orde van dingen onder het opperbeſtuur van den God des hemels, wij achten het niet minder tot de plicht eens Christens te behooren, ook aan de rijken het woord der Goddelijke waarſchuwing en bedreiging tegen de aan hunnen ſtand meer eigene zonden en gevaren te herinneren. De Apostel Jacobus zal toch wel geen oproer of opruijing bedoeld hebben, als hij ſchreef (IV. v. 1—6.): *Welaan nu, gij rijke! weent en huilt over uwe elendigheden, die over u komen. — Ziet de loon der werklieden die uwe landen gemaaid hebben, welke van u verkort is, roept, en het geſchrei dergene die geoogst hebben is gekomen tot in de ooren des Heeren Sabaoth. Gij hebt lekkerlijk geleefd op der aarden, en wellusten gevolgd: gij hebt uwe herten gevoed als in eenen dag der ſlachtinge. Gij hebt veroordeeld, gij hebt gedood den rechtvaardigen: en hij en wederſtaat u niet.* En als nu iemand in onze dagen die leering toepast op de geldgierigheid, het kwade voorbeeld, de zondige lusten en vermaken, de ongodsdienſtigheid en het antichristendom maar al te zeer onder de rijken ook dezer tegenwoordige eeuw vermenigvuldigd en heerſchende, dan verdient die vermaning als zoodanig, voorzeker geene hatelijke wegwerping, maar veeleer ter harte neming en billijking.

(*) Men zie ons Nummer 4.

Als voorts de Abt de Lamennais zijne voormalige hoop op de handhaving of herſtelling eener Christelijke Kerk- en Staatsgemeenſchap door Paus en Priesterſtand, Koningen en Gebieders, laat varen, en deze zijne verandering van uitzichten op eene wijze uitdrukt, die van bittere teleurſtelling niet min dan van oprechte verontwaardiging getuigt; dan verzaken wij uit den grond onzes harten alle gemeenſchap met zijn ongeoorloofd ſchelden op de beſtaande machten, de van God verordineerde Overheid; maar te gelijk letten wij als Hervormde Christenen op de wegen Gods, waardoor de ultramontaanſche Catholijk door zijne *conſequentie* zelve geleid wordt tot eene uitkomst, waarvan hij te voren terug gebeefd zoude hebben, verwijdering van Paus en Pausdom, ontdekking van Romes doodelijke wond. Doch ook zelfs zijn kreet tegen de Europeeſche Vorſten (hoe berispelijk anders!) is toch altijd een verkeerde en vermengde maar nog erkenbare wedergalm van de waarſchuwing van den Pſalmist: *Nu dan, gij Koningen, handelt verſtandiglijk, laat u tuchtigen, gij Richters der aarde. Dient den Heere met vreeze, en verheugt u met bevinge. Kust den Zone, opdat hij niet toorne.* Plichtmatig in allen gevalle verheft zich de ſtem des Christens tegen de ſtaatkunde, die tegenwoordig de Europeeſche Hoofdregeeringen beheerscht, dat ſtelſel van het *juiste midden*, dat is van geweldadige handhaving eener geweldadig daargeſtelde orde van zaken; dat ſtelſel, hetwelk de veiligheid en rust van Regeeringen en Volken zoekt te gronden op een bloote overeenkomst van gemeenſchappelijk belang, op verkrachting, dit ten gevalle, van alle verkregene rechten, of heilige beginſelen, op de begoochelingen van bloot ſtoffelijken voorſpoed, ijdelheden en vermaken, op eene geweldige zamentrekking van alle de krachten van den Staat in één middelpunt, tot beteugeling van wanorde niet zoo zeer, als tot verplettering van

al wat in den weg ſtaat. Ook wij aarzelen niet tegen zulk een ſtelſel even ernſtig als tegen de revolutie zelve te getuigen; en bidden den God der Vaderen, dat Nederland, door Zijne hand voortijds uit dwang en dwaling gelijkelijk gered, dat het huis van Oranje, geroepen van ouds tot beſcherming van Christus Kerk, tot handhaving van de vrijheden der volkeren, moge bewaard worden niet ſlechts tegen de omwenteling, maar ook tegen dat haar verloochenende, ſchoon uit haar geboren en door haar gevoedſterde *juiste midden!* Tegen eene ſtaatkunde beware Hij ons, die ook buiten en met Frankrijk door de groote Mogendheden met der daad gehuldigd, maar al te zeer reeds de kiemen vertoont van dat Antichristendom, in de Schriften voorzegd, waartegen alleen het geloof en de verwachting van Jezus Christus beſtand is, den alleen wettigen Uitdeeler aller wereldkroonen, *den Overſte der Koningen der aard!* Gelijkelijk werden wij het voorwerp van den haat der revolutie, en van de verwaarloozing en wrevel dier Regeeringen, die voor de revolutie bevreesd, en toch met haar bevriend, het in hunne macht meenen te hebben te blijven ſtil ſtaan waar zij willen. Een beter deel zij onze keuze! Met God tegen over het geweld van den oproergeest, met Christus tegenover den leugen van het liberale dwangmidden, zij het eenmaal Oranjes en Neêrlands roeping ſtand te houden tegen den algemeenen afval. Reeds werd die roeping aangewezen in beider geſchiedenis zedert de eeuw der Hervorming, en even kennelijk misſchien in de gebeurtenisſen der vier laatſte jaren. God is machtig meer nog te geven, veel meer nog te doen.

Doch keeren wij tot Lamennais en zijne *Woorden eens geloovigen* terug. Hetgeen in dit geſchrift onder alle dwaling, en buitenſporigheid van denkbeeld of uitdrukking ſchijnt door te willen breken, is die zelfde verwachting, welke bijna overal waar de Gemeenten des Heeren beſtaan, harten en gedachten begint bezig te houden en in beweging te zetten. De Kerk van Christus verwacht eene uitbreiding van zijn Koninkrijk over de ganſche aarde, eene vernieuwing van geheel het gelaat dezer wereld, en, om beide daar te ſtellen, de wederkomst van haren Heer en Koning zelven in Zijne heerlijkheid, tot verſtoring van het rijk der duisternis en van de *verborgenheid* der ongerechtigheid, *van den mensch der zonde*, den Antichrist, die voorzegd is in het woord (2 Theſ. II. enz.). Die ſtemme *de Bruidegom komt, gaat uit hem te gemoete!* wordt in de meeste landen onder de Christenen meer en meer vernomen uit het onderwijs des Geestes door het Woord, en door de verſchijnſelen der tijden, in welke wij leven. Ook in en van uit de nog aan Rome verbonden, naar Rome genoemde kerken wordt dit getuigenis gehoord; daar is er geen misſchien, uit den aart meer onmiddelijk doodend voor de begrippen en het kwijnend gezag des Pausdoms, dan datzelve getuigenis. Zooveel te treffender is het, in een zoo ijverigen aanhanger dier geestelijke wereldmacht, deze hoogere verwachting als op den bodem en in het binnenſte van zijn geſchrift, hoe ook nog omwikkeld, weder te vinden. Kenlijk zweeft die groote gedachte hem telkens voor de oogen; eene *wederoprichting der gevallene wereldordening door Christus*, *een tijkvak van vrede en geluk op aarde onder zijne heerſchappij*, *op handen!* Dit zelfde is de kern der profecyen beide des Ouden en des Nieuwen Testaments. *Nog drie dagen* (roept hij uit in zijn XXIIſte hoofddeel), *en het heiligſchennend zegel zal verbroken worden*, *en de ſteen zal verbroken worden*, *en degenen die slapen zullen ontwaken*, *en het Koninkrijk van Christus*, *hetwelk is gerechtigheid en liefde*, *en vrede en blijdſchap in den Heiligen Geest*, *zal beginnen. Zoo zij het!* Nu, het is ontwijfelbaar, dat waar zulk eene verwachting is, en zich voortontwikkelt, noch de begrippen van het Pausdom, dat ſlechts van zijne altijddurende opvolging en heerſchappij wil weten, noch die van de hedendaagſche verlichting, welke van eene even eindelooze en onbeſtemde zelfsontwikkeling van menschdom en maatſchappij droomt, beſtaanbaar zijn.

Zoo is dan deze R. C. Schrijver onzer dagen aan de afſterving van beide deze thands in hem verbroederde dwaalgevoelens naderbij, dan hij zelve wellicht nog vermoeden kan. Doch wat er ook moge zijn van den man, om wien te beoordeelen het ten minste noodig zoude zijn zijn perſoon zelven nog eenigzins meer in bijzonderheden, dan uit zijne geſchriften kan gedaan worden, te leeren kennen; wat er ook van dat individueele zij, in allen gevalle mag, dunkt ons, geen Protestantſche Christen zijne belangſtelling weigeren aan de worsteling, die zich onder meer dan eenen vorm bij velen onder dat eeuwenoude, der verdwijning nabij gekomene Pausdom aankondigt. Daar bleef immers nog, ook na den uitgang der Hervorming een overblijfſel in dat Babel, hetwelk insgelijks de ſtem van den Overſten Herder zal hooren, wanneer Hij komt. Als Israël weder zal ingeënt worden in zijnen *eigenen olijfboom*, en zijne bekeering *het leven uit den dooden* zal zijn voor de wereld (Rom. XI.), dan zal het zijn op aarde als in den hemel *ééne kudde*, en *één Herder*. Dan zal de heerſchappij van On- en Bijgeloof, van revolutie en eigenmachtig wereldbedwang, in één woord, het rijk van den Antichrist plaats maken voor het koninkrijk van Jezus Christus, en *dat volk der heiligen der hooge plaatſen, welks Rijk een eeuwig Rijk zijn zal*, *en alle heerſchappijen zullen hem eeren en gehoorzamen* (Dan. VII. Openb XX.)!

GEDACHTEN EN SPREUKEN.

Vlied den goddelooze, want zijn adem doodt. Haat hem niet, want wie weet of God niet alreede zijn hart veranderd heeft.

LAMENNAIS.

De wereld is alles wat wij liefhebben niet in God.

* * *

Men kan het merkwaardige der Nederlandsche Historie in deze twee woorden bevatten: LUCTOR ET EMERGO.

TE AMSTERDAM, BIJ G. VAN PEURSEM, IN DE NIEUWE SPIEGELSTRAAT BIJ DE KERKSTRAAT.